

УДК 159. 9: 34 (075. 8)

Особливості установки на толерантну поведінку у спілкуванні співробітників державної пенітенціарної служби в процесі професійної діяльності

Сорока А.В.

Стаття визначає актуальність теми дослідження: «Особливостей установки на толерантну поведінку у спілкуванні співробітників державної пенітенціарної служби в процесі професійної діяльності». Аналіз наукової літератури показав, що дану проблему закладено як у завданнях кримінально-виконавчого законодавства України [1 ст. 8], а також у дослідженнях пенітенціарної психології де установки на толерантність як системна якість особистості дозволяє співробітникові залишатися стійким при дії фрустраторів, досягати взаємного розуміння і узгодження різного роду інтересів і точок зору без використання тортур, переважно методами роз'яснення і переконання, а також утримуватися від спричинення шкоди всім і самому собі. Майбутні наші дослідження будуть присвячені реалізації запропонованої нами вище теми дослідження.

Ключові слова: установки, аттitudи, толерантність – інтолерантність, спілкування, професійна діяльність.

Статья определяет актуальность темы исследования: «Особенностей установки на толерантное поведение в общении сотрудников государственной пенитенциарной службы в процессе профессиональной деятельности». Анализ научной литературы показал, что данная проблема заложена как в заданиях криминально - исполнительного законодательства Украины [1 ст. 8], а также в исследованиях пенитенциарной психологии где установки на толерантность как системное качество личности позволяет сотруднику оставаться стойким при действии фрустраторов, достигать взаимного понимания и согласования разного рода интересов и точек зрения без использования пыток, преимущественно методами разъяснения и убеждения, а также воздерживаться от причинения вреда всем и самому себе. Будущие наши исследования будут направлены на реализацию предложенной нами выше темы исследования.

Ключевые слова: установки, аттitudы, толерантность – интолерантность, общение, профессиональная деятельность.

The article determines actuality of research theme: «Features of setting on a tolerant conduct in intercourse of employees of government penitentiary service in the process of professional activity». The analysis of scientific literature rotined that this problem is stopped up as in tasks criminally - executive zakonodatel'sta Ukraine [1 item 8], and also in researches of penitentiary psychology where settings on tolerance as system quality of personality allows an employee to remain proof at the action of frustratorov, to arrive at the mutual understanding and concordance of different sort of interests and points of view without the use of tortures, mainly by the methods of raz'yasneniya and persuasions, and also to hold back from a damnification all and to itself. Our future researches will be directed on realization offered by us higher than theme of research by the adequate methods of psychoactivator in accordance with the put purpose and tasks of research.

Key words: settings, attityudy, tolerance – intolerantnost', intercourse, professional activity.

Актуальність теми дослідження. Необхідність визначення особливостей установки на толерантну поведінку у спілкуванні співробітників державної пенітенціарної служби в процесі професійної діяльності закладено у завданнях кримінально-виконавчого законодавства України (ст. 8): «Засуджений має право на гуманне ставлення до себе і на повагу гідності, властивої людській особистості з боку персоналу пенітенціарної служби України, а також інших відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна, до уповноважених осіб таких міжнародних організацій» [1].

Установка на толерантність як системна якість особистості дозволяє співробітникові залишатися стійким при дії фрустраторів, досягати взаємного розуміння і узгодження різного роду інтересів і точок зору без використання тортур, переважно методами роз'яснення і переконання, а також утримуватися від спричинення шкоди всім і самому собі. Це вихідне положення визначає актуальність теми дослідження.

Ступінь розробки теми дослідження. У вітчизняній психології особливе місце в характеристиці толерантності як системної якості особистості мають значення соціальні установки особистості. На наш погляд, соціальні установки характеризують найважливіший аспект толерантності, пов'язаний з вихованням, вихованістю. У теоретичному плані доцільно співвіднести поняття толерантності з тим поняттям установки, яке розроблене школою Д. Н. Узнадзе. Відомо, що установка розуміється цією школою як неусвідомлюваний стан, який передує тій або іншій діяльності і визначає її здійснення. Розрізняють усвідомлювані і неусвідомлювані установки. Установки характеризують і суспільну поведінку особистості, тим самим свідчать про соціально-психологічний рівень психологічної готовності до виконання поставлених завдань. У соціальній психології вивчаються соціально фіксовані установки особистості (аттitudи). Термін «аттitud» означає фізичний або розумовий стан готовності до дії: позу, фігуру (людини) в сенсі моторного або розумового нахилу. Установка як внутрішня готовність особистості до певної діяльності додає цілісність діяльності особистості і істотно впливає на її ефективність. Установка – певна форма спрямованості особистості на об'єкт діяльності, яка може сприяти особистій толерантності або перешкоджати їй.

Установки прийнято класифікувати на неусвідомлені і усвідомлені, тимчасові (ситуативні) і стійкі (особисті), позитивні і негативні.

На особистому рівні неусвідомлені установки формуються окрім бажання і волі особистості, автоматично, у наслідок практичної діяльності. Залежно від переважання готовності до сприйняття або руху розрізняють установку сенсорну і установку моторну. Усвідомлені установки характеризуються усвідомленням особистості не лише завдання, яке потрібно вирішити, але і необхідністю мобілізувати свою енергію на її рішення. До них відносяться ідейні і моральні установки які поступають у вигляді певних беззастережних принципів поведінки. Проте кожна усвідомлена установка включає підсвідому мобілізацію всіх сил і можливостей особистості. В деяких випадках свідомі міркування, коливання і сумніви людини лише заважають автоматичній неусвідомленій мобілізації психіки на вирішення виникаючих задач [4; 8].

Під впливом ситуації можуть виникнути тимчасові установки, що не завжди виражають переконання даної особистості. Інколи дисциплінована людина може зробити вчинок, вступаючи в протиріччя з її переконаннями [3; 7].

На соціально-психологічному рівні на установки роблять вплив закони колективної психології: груповий тиск, «психічна заразливість», міжособистісна навіюваність. Діяльність спонукає не однієї, а безліччю установок, що знаходяться між собою в складній залежності і взаємообумовленості. Тому в одних випадках може лідувати позитивна особистісна установка, в інших випадках перемагає негативна установка, що набула форми упередження.

Н. І. Сарджвеладзе вважає, що соціальні установки пов'язані безпосередньо з системою стосунків особистості до навколишнього середовища. Виділяють наступні компоненти соціальних установок: когнітивний, емоційний, поведінковий, що дозволяє наочно розглядати природу установки [6]. Установка, як і толерантність, за своєю суттю, валентна, тим самим ми можемо впливати на процес установки на толерантну поведінку співробітників державної пенітенціарної служби в процесі професійної діяльності.

В рамках нашого дослідження основним завданням є розгляд толерантної поведінки співробітників державної пенітенціарної служби в процесі професійної діяльності, яку необхідно вивчати в системі міжособистісних стосунків. Найяскравіше вона виявляється в спілкуванні - комунікативних умінь і навиках співробітника. У даному дослідженні актуальним є розгляд цієї проблеми в рамках юридичної психології, оскільки названа нами тема дослідження вивчена недостатньо. На думку авторів (С. П. Бочарова, О. В. Землянська В. Л. Васильєв, А. В. Дулов, В. Є. та інших) професійна діяльність співробітників правоохоронних органів характеризується специфічними психологічними особливостями, які вимагають від співробітника певної системи особистих якостей, сприяючих ефективності професійної діяльності.

Так, І. А. Папкін вважає за необхідне в рамках професійної підготовки поряд з іншими якостями особистості, розвивати комунікативну толерантність у співробітників з метою зниження рівня професійної віктимності, таким чином, підвищуючи особисту безпеку професіонала [5]. Ми розділяємо підхід до розуміння комунікативної толерантності В. В. Бойко [2], який визначає її як характеристику стосунків до людей, що показує міру переносимості індивідом неприємних або неприйнятних психічних станів, якостей і вчинків партнерів по взаємодії. Саме комунікативна толерантність – одна з найважливіших і інформативних меж людини. Вона є збірною характеристикою, оскільки в ній відбиваються чинники долі і виховання, досвід спілкування особистості і різні її прояви – культура, цінності, потреби, інтереси, установки, характер, темперамент, звички, особливості мислення. Дана характеристика особистості відноситься до стрижневих, бо значною мірою визначає її життєву дорогу і діяльність - положення в мікро і макросоціумі. Таким чином, особливості комунікативної толерантності людини можуть свідчити про її психологічне і психічне здоров'я, внутрішню гармонію або дисгармонію, про здібність до самоконтролю і самокорекції.

У зарубіжній психології досліджувалися: агресивні форми поведінки як прояв інтолерантності (А. Басе, Л. Берковіц, Х. Хекхаузен); міжетнічна толерантність (М. Боуен, Т. Адорно, Т. Нельсон); здатність до емпатії (А. Маслоу, К. Роджерс).

Вивчення системної якості особистості - толерантності співробітників державної пенітенціарної служби, є актуальним і пріоритетним науковим напрямом. Спираючись на провідні методи соціально-психологічної дії і соціально-психологічної діагностики, нами визначена мета дослідження – вивчення особливостей установки на толерантну поведінку у спілкуванні співробітників державної пенітенціарної служби в процесі професійної діяльності.

Відповідно до поставленої мети нами були визначені наступні завдання:

1. Провести теоретичний аналіз стану проблеми установки на толерантну поведінку у спілкуванні і підходів до її розуміння у вітчизняній і зарубіжній психології.
2. Виявити психологічну структуру толерантності як системної властивості особистості.
3. Проаналізувати проблему установки на толерантну поведінку у спілкуванні співробітників державної пенітенціарної служби у юридичній психології.
4. Обґрунтувати і апробувати діагностичний комплекс методів вивчення установки на толерантну поведінку у спілкуванні співробітників державної пенітенціарної служби в процесі професійної діяльності.

5. Встановити особливості установки на толерантну поведінку у спілкуванні співробітників державної пенітенціарної служби в залежності від займаної посади.

Майбутні наші дослідження будуть присвячені реалізації запропонованої нами вище теми дослідження за допомогою адекватних методів психодіагностики відповідно до поставленої мети та завдань дослідження.

Література

1. Кримінально-виконавчий кодекс України. – Х.: ТОВ «Одісей», 2010. – С. 5-6.
2. Бойко В.В. Энергия эмоций в общении: взгляд на себя и на других. М.: Филинь, 1996. – С. 200.
3. Лактіонов О. М., Крейдун Н. П., Сорока А. В., Скоков С. І. Основи пенітенціарної психології: Навчальний посібник для вузів. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007. – С.127-134.
4. Немчин Т.А. Состояния нервно-психического напряжения. Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1983. – С.3.
5. Папкин И.А. Методы диагностики и снижения уровня профессиональной виктимности сотрудников органов внутренних дел: Учеб. пособие. Домодедово: ВИПК МВД России, 2006. – С.86.
6. Сарджвеладзе Н.И. Личность и ее взаимодействие с социальной средой. Тбилиси: Мецниереба, 1989. С. 24-40.
7. Свенцицкий А.Л. Социальная психология: Учебник. М.: ТК Велби, Проспект, 2004. – С. 118-131.
8. Сорока А. В. Юридическая психология. Краткий курс: Учебно – методическое пособие. – Харьков – 2010. – С. 90-105.